

LES BASES DE MANRESA AVUI. LES RELACIONS CATALUNYA-ESPANYA

JOSEP CRUANYES TORT

Vicepresident de l'Assemblea Nacional Catalana (ANC)

A la fi del segle XIX a Catalunya ens trobem amb un procés de definició del que anomenarem *catalanisme polític*; és a dir, la formulació política del que serien les reivindicacions de Catalunya en la recuperació de l'autogovern perdut el 1714 des de diferents visions polítiques. Es va anar bastint amb diverses accions públiques: el Primer Congrés Catalanista (1880), el Centre Català de Valentí Almirall, el Segon Congrés Catalanista (1883), la presentació del Memorial de Greuges (1885), la batalla pel dret civil, la constitució de la Lliga Regionalista com a escissió del Centre Català (1887), la creació de la Unió Catalanista amb l'aprovació de les Bases de Manresa (1892) i el Tancament de Caixes el 1899 com a primer acte públic de protesta pel tracte econòmic discriminatori envers Catalunya. El resultat d'aquestes accions i propostes polítiques per part de l'Estat va ser una resposta violenta a través de la repressió política, amb el recurs a l'aparell judicial, en què es penalitzava qualsevol proposta o acció que es considerés que atacava la «integritat de la Nació espanyola».

Les diverses formulacions d'estructuració política començaren a partir de la proposta de les Bases de Manresa, que suposava una estructuració política de caràcter confederal per a l'Estat, que tindria un poder central legislatiu elegit per les regions segons sistemes electorals propis. Un poder executiu reduït, amb competències d'exterior, guerra, marina, hisenda i interior i un tribunal suprem federal constituït per magistrats de les regions, per a resoldre problemes interregionals i responsabilitats dels funcionaris del poder executiu.

La constitució regional que es proposava per a Catalunya enllaçava amb l'antiga legislació catalana. Establia la llengua catalana com a única oficial, que els funcionaris fossin catalans per naixença o naturalització, una divisió territorial comarcal i un poder legislatiu sobirà basat en unes corts amb poder censatari amb competències en l'àmbit civil, mercantil, penal, administratiu i processal. També en economia, en moneda, en ensenyament. El poder judicial es basava en la Reial Audiència. També s'establien limitacions en la participació de l'exèrcit i la garantia del respecte de la Constitució als tribunals.

L'Estatut de 1919 promogut per la Mancomunitat establia una autonomia política molt més limitada, amb àmplies competències en determinats sectors, amb un governador general de l'Estat que podria designar president i ministres, competències en ensenyament,

organització territorial, municipis, dret civil, notariat i registradors, obres públiques catalanes, telèfons, agricultura i gestió forestal, beneficència i sanitat, policia i ordre públic, un sistema tributari propi amb compensacions entre estat i regió, i un parlament i un senat elegits per sufragi universal, sense cap referència a l'Administració de Justícia.

D'altra banda, la Constitució de l'Havana de 1926 tenia un caràcter constituent provisional d'un estat independent, amb plena sobirania en tots els àmbits.

Al seu torn, el projecte de l'Estatut de Núria tenia un plantejament confederal de l'Estat amb àmplies competències per a Catalunya que va quedar limitat, un cop passat per les Corts el 1932, a una autonomia política que tenia limitacions competencials importants en ensenyament, però amb competències considerables en justícia i policia.

LA REACCIÓ DE L'ESTAT DAVANT DE LES REVINDICACIONS DELS DRETS POLÍTICS DEL POBLE CATALÀ

Davant del procés de la fi de segle en què es configura un catalanisme polític que —amb les Bases de Manresa de 1892— formula un projecte de constitució i fa una primera acció de protesta amb el Tancament de Caixes el 1899, que donaria lloc a la creació de la Lliga Regionalista com a primer partit catalanista, la reacció de l'Estat no va ser política, sinó de confrontació, en considerar el catalanisme un moviment «separatista» que calia combatre amb tots els mitjans, negant d'aquesta manera el problema polític i criminalitzant-lo.

El 1900, l'Estat va reformar el Codi penal per incloure la rebel·lió dins el delictes de conspiració (article 248); es castigava així amb fins a sis anys de presó «los ataques a la integritad de la nación española o a la independencia de todo o parte de su territorio, bajo una sola ley fundamental y una sola representación de su personalidad como tal». També es penalitzava la comissió d'aquest delictes a través de mitjans com la impremta —gravats, discursos i publicacions— i establia que les entitats que fossin castigades dues vegades en un termini de dos anys podrien ser dissoltes, fet que representava una limitació de la llibertat d'expressió.

El 1902, el director de *La Veu de Catalunya*, Enric Prat de la Riba, va ser empresonat i se li va obrir una causa militar en aplicació d'aquest article, per un text periodístic titulat «El separatisme al Rosselló», en què comentava una vaga dels vinaters del Rosselló que amenaçaven de manera general de poder retornar a Catalunya si no se'ls escoltava. Després d'una setmana empresonat, Prat de la Riba va ser posat en llibertat i a la fi la causa es va arxivar davant del gran moviment de solidaritat que el fet va desencadenar.

L'aplicació d'aquesta llei va permetre també el 1904 incriminar els autors d'un cartell d'un míting catalanista de Borrassà per conspiració per a la rebel·lió, pel fet d'escriure-hi la convocatòria següent: «Treballarem amb constància contra el centralisme i el caciquisme que ens té esclavitzats i no dubtem que amb la veritable unió i fe, en la causa nacional de Catalunya, la victòria serà nostra; mentrestant els nostres crims seran: Visca Catalunya, Visca l'autonomia.» El fiscal, en formular l'acusació, va imputar als autors del cartell la comissió del delictes de conspiració per a la rebel·lió pel fet que la reclamació de l'autonomia «envuelve propósitos de despojar a los Ministros de la Corona de sus facultades, constituyendo en su consecuencia el hecho expuesto, una tentativa de rebelión por ataque a la integridad de la patria, Nación española, cometido por imprenta».

Com podem veure, l'objectiu era clar: aturar el catalanisme que s'anava mobilitzant amb imputacions penals; impedir un moviment polític i la difusió d'idees polítiques mitjançant la criminalització. És a dir, amb una limitació greu dels drets polítics i de la llibertat d'expressió.

Amb posterioritat, davant del creixement polític del catalanisme i arran de l'incident del *¡Cu-cut!* —en què un acudit de Junceda que ridiculitzava el paper dels militars espanyols a la Guerra d'Àfrica, per contrast amb el triomf electoral dels catalanistes, va provocar, el 25 de novembre de 1905, l'assalt de la redacció de la revista humorística i del diari *La Veu de Catalunya* per part de militars, davant la passivitat de les autoritats espanyoles—, la reacció va ser, incomprendiblement, no establir mesures per a aquella actuació militar contra els drets polítics, sinó dictar la Llei de jurisdiccions de 1906, que enduria la reforma penal de 1900. Segons l'articulat: «Los que de palabra, por escrito, por medio de imprenta, grabado, estampas, alegorías, caricaturas, signos, gritos o alusiones, ultrajaren a la Nación Española, a su bandera, Himno nacional u otro emblema de su representación, serán castigados con la pena de prisión correccional.» El delictes era penat amb una pena de fins a sis anys de presó.

El mateix delictes, referit a l'exèrcit i sotmès a la jurisdicció militar es tipificava de la manera següent: «4. La apología de los delitos comprendidos en la Ley, y la de los delincuentes, se castigarán con la pena de arresto mayor.» En aquest cas, s'imposava una pena d'un dia a sis mesos de presó.

Aquesta legislació va donar lloc a la incriminació de periodistes i de directors de diaris davant de tribunals penals ordinaris o en consells de guerra que, al llarg dels anys de la Restauració i fins a la República, suposaren moltes suspensions de publicacions i empresonaments dels corresponents directors.

El 1923 la dictadura de Primo de Rivera va fer un

pas més en aquest desplegament de normes repressives, especialment en l'àmbit dels símbols, la llengua i la cultura catalanes. Hom dictà un Reial decret que sotmetia a la jurisdicció militar els delictes contra la seguretat i la unitat de la pàtria «cuando tiendan a disgregarla o a restarle fortaleza y rebajar su concepto, ya sea de palabra o por escrito». S'enduria, doncs, encara més el Codi penal, i es prohibia també l'ús públic i oficial de la bandera catalana.

Ostentar una bandera que havia estat prohibida era penalitzat amb sis mesos d'arrest i una multa de cinc-centes a cinc mil pessetes. Els delictes de paraula i escrit comportaven arrestos de sis mesos i un dia a un any, i multes de cinc-centes a cinc mil pessetes. Transmetre idees separatistes per l'ensenyament o predicar doctrines separatistes es castigava amb presó d'un a dos anys.

El *pandillaje* i les manifestacions públiques o privades sobre aquests delictes podien comportar tres anys de presó i multes de mil a deu mil pessetes. Veiem, per tant, com a les penes de privació de llibertat s'afegeixen multes molt importants de caràcter confiscador, fet que ha caracteritzat sempre la repressió política.

La República trencà amb aquesta trajectòria de la monarquia de la Restauració i va suspendre aquestes lleis, tant la de jurisdiccions com la de la dictadura. Però aquell parèntesi de la Generalitat republicana va ser interromput pel franquisme. Un dels motius que al·legava la rebel·lió militar era precisament la lluita contra la disgregació d'Espanya, fet que explica que la primera mesura que va adoptar Franco tot just ocupar territori català fos suspendre l'Estatut d'autonomia de Catalunya, «en mala hora concedido por la República», i reprendre el sistema de repressió política de la Restauració per mitjà d'uns consells de guerra que consideraven rebel·lió o auxili a la rebel·lió qualsevol actuació política contra l'Estat i la seva unitat «indisoluble». Les disposicions es desenvoluparen amb l'aplicació sistemàtica del delictes de rebel·lió i auxili a la rebel·lió, aplicat inicialment pel ban de guerra del 28 de juliol de 1936 i per les posteriors lleis d'ordre públic i contra el terrorisme.

El 1963, per tal de donar una nova imatge formalment més garantista dels tribunals davant Europa i els Estats Units —que donaven suport amb una certa incomoditat al darrer estat feixista—, es va dictar la nova llei d'ordre públic. Per aplicar-la, es va crear el Tribunal d'Ordre Públic, que es feia càrrec de delictes que es referien a la prohibició d'actes de llibertat d'expressió, impremta, associació, reunió o manifestació, els quals van passar en part per aquesta instància fins al 1977. De fet, el Tribunal d'Ordre Públic seguia penalitzant l'exercici dels drets fonamentals sempre que no s'exercissin en favor i llaor del règim.

La resta dels delictes de resistència armada contra la dictadura seguiren perseguits per mitjà de consells

de guerra, com fou el cas dels processos amb sentències de penes de mort per rebel·lió o auxili a la rebel·lió dictades contra Julián Grimau (1963), Salvador Puig Antich (1973) i, l'any 1974, contra Jon Paredes Manot —*Txiqui*— i diferents militants del Front Revolucionari Antifeixista i Patriota (FRAP).

INVOLUCIÓ ACTUAL

Actualment ens trobem, després dels fets ocorreguts a Catalunya des del 2017, amb un retorn de l'Estat cap a la deriva autoritària per intentar frenar l'avenç del catalanisme, tot esgrimint la «indisoluble unidad de la nación española», i criminalitzant conductes que dins la Constitució s'han d'emmarcar com a actes d'exercici de la llibertat d'expressió i dels drets civils i polítics. De nou, tal com va succeir als primers anys del segle xx —en què el catalanisme creixia en suport popular—, l'Estat respon negant la personalitat jurídica de Catalunya, tot i recollir el reconeixement del dret a l'autogovern a través de l'Estatut. La situació actual és més incerta que la dels primers setanta anys del segle passat, ja que ara no estan tipificades com a conductes delictives actuacions que llavors eren considerades perseguibles penalment. Ara, sense existir un delictes que les penalitzi, l'Estat ha tergiversat les normes penals per a perseguir tothom qui qüestionari el principi constitucional que declara la indissolubilitat de la nació espanyola. D'aquesta manera, es transformen els fets per a justificar de nou delictes greus com la rebel·lió o l'auxili a la rebel·lió. L'associació o la manifestació són considerats actes violents contra l'Estat quan aquest creu que aplega una majoria que es manifesta al carrer i quan afecta els resultats electorals. Respon amb repressió judicial vulnerant tots els drets i negant els drets fonamentals segons la ideologia.

S'ha creat un sistema jurídic paral·lel al constitucional. Això es fa forçant el Codi penal i les lleis processals prenent com a base un suposat dret de l'Estat de destruir un moviment polític pacífic i democràtic per posar en qüestió el principi de la unitat de l'Estat, negant d'aquesta manera el dret a l'autodeterminació que reconeix l'article primer del Pacte Internacional dels Drets Civils i Polítics, signat per l'Estat i incorporat a l'ordenament propi.

Aquest sistema jurídic paral·lel de penalització va ser iniciat en ser dictada la Llei orgànica del 16 d'octubre de 2015, que dona competències jurisdiccionals penalitzadores i executives al Tribunal Constitucional amb la finalitat d'imposar conductes al Parlament de Catalunya que trenquen els seus drets com a cambra de representació, inviolable en les seves pròpies funcions. Es consuma, per tant, la imposició de conductes que conculquen l'essència de les funcions parlamentàries. Es crea una forma de poder que penalitza la lliber-

tat parlamentària i les resolucions o els acords pel fet de defensar la sobirania de Catalunya.

Aquesta llei i l'acceptació abusiva de recursos d'una manera general contra la majoria de lleis aprovades pel Parlament català representen una aplicació d'un sistema jurídic aconstitucional, amb l'únic objectiu de perseguir el catalanisme, i limitar així el dret de Catalunya a l'autonomia reconegut constitucionalment. Un sistema establert contra els que són considerats enemics polítics de l'*statu quo* unitarista.

Sovint es posa com a justificació que l'Estat té el monopoli de la violència i el pot exercir en defensa de principis que consideri immutables. Es tracta d'un concepte d'estat vuitcentista, incompatible amb un estat democràtic, en què el principi democràtic és la mesura de la transformació de la societat i del sistema. No hi ha principi ontològic constitucional que es pugui mantenir si atempta contra els drets humans o el dret a l'autodeterminació, que és considerat per les Nacions Unides un principi bàsic en la relació lliure dels pobles del món. La raó d'estat no pot justificar qualsevol vulneració sense límit dels drets civils, individuals i polítics, personals i col·lectius.

Un altre element d'aquest engranatge judicial de repressió política que trobem en totes les situacions similars és la intervenció de tribunals especials que no són els ordinaris competents per a conèixer dels delictes que s'imputen. L'Audiència Nacional no és competent per a jutjar delictes de sedició, com la jurisprudència va determinar d'una manera clara. Tampoc no és competent el Tribunal Suprem per a enjudiciar els encausats del Govern, atès que són aforats i correspondria al Tribunal Superior de Justícia o, en el cas dels qui no són membres del Govern, a la jurisdicció penal ordinària.

Els tribunals especials suprimits per la promulgació de la Constitució de 1978 ara es tornen a aplicar per imposició del sistema judicial paral·lel.

Una altra irregularitat és que en la instrucció de les causes es fa una interpretació extensiva dels tipus penals, mentre que la interpretació ha de ser estricta i literal. Aquest fet s'uneix a la imputació de delictes molt greus com els de sedició i rebel·lió, com va fer el franquisme amb la repressió política des de la fi de la Guerra Civil.

Per tal de protegir de la crítica l'actuació abusiva de la policia i els tribunals, als qui posen en qüestió la seva legalitat o idoneïtat els és imputat el delictes d'odi, no aplicable als poders de l'Estat, ja que està reservat a la protecció de les minories vulnerables.

La interpretació abusiva dels tipus penals es basa en un sistema de fabulació i tergiversació dels fets per part d'informes policials, per tal de generar un relat que justifiqui la imputació d'aquests greus delictes, per justificar la prova d'unes accions violentes inexistents, transformant d'aquesta manera el que són actes de

manifestació en actes violents o d'alçament armat i tumultuari.

L'aplicació d'aquest sistema paral·lel de repressió política suposa crear una situació d'estat d'excepció de fet, no declarada amb els requisits establerts a la Constitució, que posa límits d'una manera clara als drets de llibertat d'expressió, d'associació o de manifestació.

Analitzada aquesta situació, veiem com el sistema actual és en molts aspectes molt menys insegur i garantista jurídicament que no pas els de la Restauració —democràticament feble— i les dictadures de Primo de Rivera i de Franco.

Ens trobem en una situació en què l'Estat no té cap

respecte pels drets col·lectius de Catalunya, entre els quals el dret a l'autonomia política, capacitat legislativa i executiva del Parlament i el Govern.

Qualitativament, ens trobem en molts aspectes en una situació més greu que la de l'any 1900, amb la reforma penal.

La història posa en evidència com l'Estat espanyol ha actuat sempre, des del segle XIX, com un estat refractari a la democràcia, que oposa la repressió política a les actuacions democràtiques legítimes en defensa dels drets nacionals del poble català. La seva acció repressiva judicial es revela contrària als drets més bàsics de la democràcia i no respecta els drets dels pobles a decidir el seu futur per les vies democràtiques.